

Henri Nouwen

In de naam van Jezus

Inhoud

Woord vooraf	7
Proloog	10
Inleiding	13
1 VAN BELANGRIJK ZIJN NAAR BIDDEN	15
De Verzoeking: Belangrijk zijn	15
De Vraag: ‘Houd je van me?’	18
De Weg: Contemplatief gebed	19
2 VAN POPULARITEIT NAAR DIENEN	22
De Verzoeking: Opvallen	22
De Opdracht: ‘Weid Mijn Schapen’	23
De Weg: Belijden en vergeven	26
3 VAN LEIDING GEVEN NAAR GELEID WORDEN	28
De Verzoeking: Macht hebben	28
De Uitdaging: ‘Een Ander zal u leiden’	30
De Weg: Theologische bezinning	31
Slot	34
Nawoord	35
Verantwoording	39

Woord vooraf

‘Twee aan twee zond Hij hen voor zich uit’. Henri Nouwen heeft deze tekst uit het Markus-evangelie (6,7) letterlijk genomen. Uitgenodigd om op weg te gaan van Toronto naar Washington, DC, zoekt hij een tochtgenoot. Zijn keuze valt op Bill, een mentaal gehandicapte en lid van de Ark-gemeenschap. Samen maken ze de reis, samen vervullen ze hun zending, In de naam van Jezus. Hun opdracht bestaat erin, in een voordracht voor priesters en zielzorgers, perspectieven te bieden op het pastoraat in de 21e eeuw.

Het verhaal van hun gezamenlijke optreden heeft, naast de diepe ernst, ook iets komisch. Je houdt je hart vast wanneer je Henri Nouwen, een spiritueel leider voor onze tijd, het spreekgestoelte ziet betreden, met achter hem aan een ‘vriend’, een mens gekwetst en beperkt in zijn mogelijkheden. Je luistert naar de spreker en je glimlacht bij de aanblik van zijn stralende supporter, die er vast van overtuigd is dat hij mede het priesterwerk verricht. En dat doet hij ook: zijn aanwezigheid maakt het betoog tot een warm menselijk en ongeemeen waarachtig gebeuren.

Een publiek van priesters, toekomstige priesters en zielzorgers: daarmee was Henri Nouwen, de hoogleraar in de pastorale theologie, jarenlang vertrouwd. Dit keer voelt hij zich gespannen en onwennig: hij is nu immers een ander ‘publiek’ gewoon. Een paar jaar geleden nam zijn leven een nieuwe wending, hij verliet de universitaire wereld om priester te zijn bij en voor mentaal gehandicapte volwassenen en hun begeleiders. Hier spreekt hij vanuit ervaringen en inzichten die gegroeid zijn uit zijn nieuwe levenssituatie.

Hij brengt een spiritueel vernieuwend en verfrissend betoog, waarvan het kernstuk luidt: vertrouw je toe aan Gods liefde en laat je biddend leiden door zijn Geest. Dit klinkt zo eenvoudig dat de toehoorder, of lezer, geneigd is deze boodschap simplistisch vroom, onrealistisch of op zijn minst eenzijdig te vinden. Gewend aan verklaarende psychologische analyse, sociologisch onderzoek en oproep tot sociaal engagement, heeft de mens vandaag weleens de indruk dat een dergelijke direct religieuze taal uit een andere wereld komt. En dit is ook zo: die taal rukt ons weg uit een wereld van macht en aanzien, van efficiëntie en invloed en roept ons op tot een leven van gebed, dienstbaarheid en gehoor geven aan de leiding van Gods Geest. Dit vergt een totale ommekeer, een waarachtige bekering.

Meer nog dan in de woorden, schuilt de kracht van dit betoog in het levensgetuigenis van de auteur, die zelf is geworden tot een levende heenwijzing (Den Haag, 1981). Hij is de weg der zelfontlediging gegaan. Zijn carrière heeft hij achter zich gelaten om af te dalen naar de geestelijk armen en de psychisch gekwetsten.

Deze ommekeer is niet op één dag gebeurd. Na een lange spirituele zoektocht verstond hij de volle draagwijdte van het woord uit het Johannes-evangelie dat hem al jaren intrigeerde en inspireerde: 'En geloof mij: toen je jong was, kleepte je jezelf aan en ging je je eigen weg; maar als je oud bent, zul je je handen uitstrekken; een ander zal je aankleden en je naar een plaats brengen waar je niet graag heen gaat.' (Joh. 21,18). Een enigszins bevreemdende en ongemeen veeleisende tekst: in navolging van Jezus de weg der zelfontlediging gaan, in gebed openstaan voor de ingevingen van Gods Geest, die ons leidt 'daar waar wij niet willen zijn'. In zijn boekje *Met open handen* (Engelse uitgave 1972, Lannoo 1988) komt dit evangeliewoord reeds voor. Tien jaar later, op zijn zilveren priesterjubileum, staat het centraal in de viering en het wordt ook afgedrukt op een gelegenheidsprentje. En wanneer hem nu gevraagd wordt perspectieven te bieden voor het pastoraat van de toekomst, is die tekst er weer: 'zul je je handen uitstrekken' en 'een ander zal je naar een plaats brengen waar je niet graag heen gaat'.

In een tijd waarin er een groot tekort is aan priesters en pastores, wanneer er zoveel werk te doen valt, biedt de auteur een toch wel verrassend 'passief' perspectief. Gebed, overgave, verbondenheid, vreugde en dankbaarheid: het is een manier van zijn die het ambt zoveel vruchtbaarder maakt dan macht, succes en invloed. Bidden komt eerst, zegt Nouwen. Alleen de mens die bidt, vindt de moed om zijn armen naar de andere uit te strekken en om die andere liefdevol en blijvend in zijn bestaan binnen te laten. Bidden is doen wat Jezus het allerbelangrijkste vond: gehoorzaam zijn aan de Vader en leven in zijn tegenwoordigheid.

Dit omwentelend inzicht schoot bij onze auteur blijkbaar voorgoed wortel in 1979. Tijdens zijn sabbatjaar verbleef hij toen zeven maanden in de Genessee-abdij, een trappistenklooster in een afgelegen landelijke streek, in het noordwesten van de staat New York. Zoals blijkt uit zijn dagboek *Vreemdeling in het paradijs* (Lannoo 1988²), was dit een spirituele hoogtijd van intens gebed, inwendige loutering en absoluut eerlijke confrontatie met zichzelf. Naar het einde toe van dit verblijf schreef hij dat hij niet langer kan leven zonder voortdurend herinnerd te worden aan de glimp van Gods aanwezigheid, die hij daar heeft ontwaard. Henri Nouwen is en blijft voldoende realist om die Aanwezigheid niet te zoeken buiten of boven het dagelijkse leven. Hij ontwaart

ze op plaatsen waar hij, met zijn oude zelf, liefst niet wil zijn: bij kleinen, geringen, gebrokenen, verdrukten.

Een opvallende trek van die geestelijke ontwikkeling is een groeiende liefde voor de Heer Jezus en voor mensen waarin Jezus' kracht zich in zwakheid en gekwettheid kan openbaren. Hiermee beklemtoont Nouwen iets dat zo typisch is voor het christendom: de warme menselijkheid van Jezus. In tegenstelling tot de niet-christelijke godsdiensten, die enkel het 'transcendente' willen benaderen, staat in onze godsdienst de persoon van Jezus centraal. Jezus, die zowel Gods diepte als de diepte van het mensenhart kent. Jezus, die de volledige manifestatie is van Gods verlossende tegenwoordigheid onder ons. De weg naar de Vader gaan, is Jezus volgen. Het is bidden, liefhebben, spreken, getuigen, werken, de handen uitstrekken, samen op weg gaan: In de naam van Jezus.

Edith Cardoen

Van populariteit naar dienen

De Verzoeking: Opvallen

Laat ik u nog een ervaring noemen die verband houdt met mijn overstap van Harvard naar L'Arche. Dat is de ervaring dat pastoraat gedeeld kan worden. Ik kreeg mijn opleiding in een seminarie waar me werd bijgebracht dat pastoraat voornamelijk een eenmanszaak was. Ik moest goed opgeleid en getraind worden, en na zes leerjaren achtte men mij voldoende geschoold om te preken, de sacramenten toe te dienen, anderen raad te geven en een parochie te leiden. Ik voelde me een man die op een lange, lange trektocht werd gestuurd met een grote rugzak waar alles in zat wat ik nodig had om de mensen te helpen die ik op mijn weg zou tegenkomen. Vragen hadden antwoorden, problemen oplossingen en voor pijn en verdriet bestonden er geneesmiddelen. Je moest alleen maar zeker weten of je met vragen, met problemen of pijn te doen had. In de jaren daarna besepte ik dat het niet zo eenvoudig lag, maar mijn individualistische opvatting van het pastoraat veranderde niet. Als docent werd ik nog sterker aangemoedigd mijn eigen gang te gaan. Ik kon mijn eigen onderwerp, mijn eigen methode en soms zelfs mijn eigen studenten kiezen. Geen mens die zou vragen waarom ik iets op een bepaalde manier deed.

En als ik de collegezaal verliet, was ik volledig vrij om te doen waar ik zin in had. Tenslotte heeft iedereen recht op een privéleven!

Maar toen ik naar L'Arche ging, kwam dit individualisme zwaar onder druk te staan. Daar was ik een van de velen die in geloof trachtten samen te leven met gehandicapte mensen en het feit dat ik priester was, was geen vrijbrief om mijn eigen gang te gaan. Plotse-ling wilde iedereen van uur tot uur weten waar ik was en iedere stap die ik zette, moest verantwoord kunnen worden. Er werd een lid van de gemeenschap aangewezen om me te begeleiden; er werd een klein groepje gevormd om me te helpen besluiten welke uitnodigingen ik moest aannemen en welke afwijzen, en de vraag die de gehandicapte mensen met wie ik samenwoonde het meest stelden, was: 'Ben je vanavond thuis?' Eens, toen ik weg was gegaan zonder Trevor, een van de gehandicapte medebewoners, gedag te zeggen, was het eerste telefoontje dat ik ontving toen ik mijn bestemming bereikt had een tele-

foontje van Trevor, die huilend zei: ‘Henri, waarom ben je weggegaan? We missen je zo, kom alsjeblieft terug.’

Opgenomen in die gemeenschap van diepgewone mensen ging ik inzien dat ik het grootste deel van mijn leven geleefd had als een koorddanser die op een hooggespannen dunne draad van de ene naar de andere toren probeert te lopen, en er altijd op rekende applaus te krijgen wanneer ik er niet af was gevallen en mijn been had gebroken.

De tweede verzoeking waaraan Jezus werd blootgesteld was nu juist de verleiding om iets spectaculairs te doen, iets dat hem veel bijval zou opleveren. ‘Werp uzelf van de rand van het dak van de tempel, dan kunnen de engelen u opvangen en in hun armen dragen.’ Maar Jezus weigerde een stuntman te zijn. Hij was niet gekomen om zichzelf te bewijzen. Hij was niet gekomen om op gloeiende kolen te wandelen, vuur te vreten of zijn hand in de muil van een leeuw te stoppen om te laten zien dat hij iets te zeggen had wat de moeite waard was. ‘Ge zult de Heer uw God niet verzoeken’, zei hij.

Wie naar de huidige Kerk kijkt, ziet al gauw dat het individualisme hoogtij viert onder priesters en pastores. Er zijn maar weinig mensen die trots kunnen zijn op een uitgebreid repertoire van vaardigheden, maar de meesten van ons hebben toch nog het gevoel dat we, als we iets te bieden hebben, in ieder geval een solovoorstelling moeten geven. We zouden kunnen zeggen dat velen van ons zich mislukte koorddansers voelen die hebben ontdekt dat we niet bij machte waren duizenden mensen aan te trekken, dat we niet veel mensen tot ommekeer en geloof konden brengen, dat we niet de gave hadden om prachtige liturgieën te maken, dat we niet zo populair waren bij de jeugd, de jonge volwassenen of de ouderen als we gehoopt hadden en dat we niet zo adequaat konden reageren op de behoeften van onze medemensen als we verwacht hadden. Maar de meesten van ons vinden nog steeds dat we dit idealiter allemaal hadden moeten kunnen – en goed. Sterrenstatus en persoonlijke heldendom, zulke duidelijke aspecten van onze concurrentiemaatschappij, zijn de Kerk niet vreemd. Daar is het overheersende beeld dat van de selfmade man of vrouw die het allemaal alleen opknapt.

De Opdracht: ‘Weid mijn Schapen’

Nadat hij Petrus driemaal gevraagd had: ‘Houd je van me?’, zegt Jezus: ‘Voed mijn lammeren, weid mijn schapen, voed mijn schapen.’ Toen hij zeker was van Petrus’ liefde, gaf Jezus hem de opdracht van het pastoraat. In de context van onze eigen cultuur zouden we dit zeer individualistisch kunnen opvatten, alsof Petrus nu een heroïsche zendings-

opdracht krijgt, maar als Jezus spreekt over herder-zijn, wil hij niet dat we denken aan een dappere, eenzame herder die zorgt voor een grote kudde gehoorzame schapen. Hij maakt ons op talloze manieren duidelijk dat pastoraat een gemeenschappelijke ervaring is die wederkerig is. Om te beginnen zendt Jezus de twaalf leerlingen paarsgewijze uit (Mc. 6:7). Steeds weer vergeten we dat we twee aan twee worden uitgezonden. Alleen kunnen we het goede nieuws niet brengen. We zijn geroepen om samen het evangelie te verkondigen, gemeenschappelijk. Daarin ligt een goddelijke wijsheid. 'Als twee van u op de aarde iets eenparig zullen begeren, zal het hun ten deel vallen van mijn Vader die in de hemelen is. Want waar twee of drie vergaderd zijn in mijn naam, daar ben Ik in hun midden.' (Mat. 18:19 en 20) Misschien hebt u al voor uzelf ontdekt wat een geweldig verschil het maakt of u alleen of samen reist. Steeds weer heb ik gemerkt hoe moeilijk het is werkelijk trouw aan Jezus te zijn als ik alleen ben. Ik heb mijn broeders en zusters nodig om samen met me te bidden, om met me te spreken over het geestelijke werk waar we op dat moment mee bezig zijn en me aan te sporen zuiver te blijven in geest, lichaam en ziel. Maar veel belangrijker is het dat Jezus degene is die geneest, niet ik, dat Jezus degene is die woorden van waarheid spreekt, niet ik, dat Jezus Heer is, niet ik. Waar mensen samen de reddende macht van God verkondigen, wordt dat duidelijk zichtbaar. Telkens wanneer we samen pastoraat uitoefenen, blijkt dat de mensen zien dat we niet in onze eigen naam komen, maar in de naam van de Heer Jezus, die ons gezonden heeft.

Ik heb vroeger veel gereisd om te spreken en retraites te leiden, en promotie- en beleidstoespraken te houden. Maar ik ging altijd alleen. Nu echter probeert de gemeenschap me telkens wanneer ik ergens moet spreken, een metgezel mee te geven. Dat ik hier vandaag samen met Bill ben, is de concretisering van het idee dat we niet enkel ons leven moeten delen, maar ook samen pastoraat moeten uitoefenen. Bill en ik zijn door onze gemeenschap naar u toe gezonden in de overtuiging dat dezelfde Heer die ons in liefde samenbindt zich ook aan ons en aan anderen zal openbaren, terwijl we samen de weg behandelen.

Maar er is meer. Niet alleen ervaren we het gemeenschappelijke van het pastoraat maar ook de wederkerigheid. Sprekend over zijn eigen herderschap zegt Jezus: 'Ik ben de goede herder. Ik ken de mijnen en de mijnen kennen mij, zoals de Vader mij kent en ik de Vader: ik geef mijn leven voor mijn schapen.' (Joh. 10:14-15) Zoals Jezus pastor is, wil hij dat wij het zijn; Hij wil dat Petrus zijn schapen voedt en voor hen zorgt, niet op de 'beroepsmatige' manier van mensen die de problemen van hun cliënten kennen en eraan werken, maar als kwetsbare broeders en zusters, die kennen en gekend worden, die om een ander

geven en voor wie gezorgd wordt, die vergeven en vergeven worden, die beminnen en bemind worden. Op de een of andere manier zijn we gaan geloven dat goed pastoraat een veilige afstand vraagt tot de mensen die wij voorgaan. Geneeskunde, psychiatrie, maatschappelijk werk, bieden ons allemaal vormen aan waarin 'dienst' eenrichtings-verkeer is. De een verricht een dienst, de ander wordt geholpen en waag het niet de rollen om te draaien! Maar hoe kunnen wij ons leven geven voor mensen met wie wij niet eens een diepe persoonlijke relatie mogen aangaan? Je leven geven betekent je eigen geloof en twijfel, hoop en wanhoop, vreugde en verdriet, moed en angst, voor anderen beschikbaar stellen als wegen waarlangs ze in aanraking kunnen komen met de Heer van het leven.

Wij zijn de geneesheer niet, en ook niet degene die verzoening brengt, evenmin zijn wij degene die leven geeft. Wij zijn zondigende, gebroken, kwetsbare mensen die evenveel zorg behoeven als de mensen voor wie wij zorgen. Het geheim van het pastoraat is dat wij uitgekozen zijn om van onze eigen beperkte en zeer voorwaardelijke liefde de poort te maken naar de grenzeloze en onvoorwaardelijke liefde van God. Daarom moet het echte pastoraat wederkerig zijn. Als de leden van een geloofsgemeenschap hun pastor niet werkelijk kunnen kennen en liefhebben, wordt herderschap weldra een subtiele manier om macht over anderen uit te oefenen en begint het autoritaire en dictatoriale trekjes te vertonen. De wereld waarin wij leven – een wereld van efficiency en macht – kan niet als voorbeeld dienen voor mensen die herder willen zijn zoals Jezus herder was. Zelfs de zogenaamde 'dienstverlenende beroepen' zijn zo volledig verwereldlijkt dat wederkerigheid daar alleen maar als zwakheid beschouwd kan worden en als een gevaarlijke vorm van rolverwarring. Het voorgangerschap waar Jezus over spreekt, is van een totaal andere orde dan het leiderschap dat de wereld biedt. Het is – om met Robert Greenleaf¹ te spreken – een dienend pastoraat waarbij de pastor de kwetsbare dienaar is die zijn of haar mensen even hard nodig heeft als zij hem of haar.

Hieruit blijkt duidelijk dat de Kerk van morgen behoefte heeft aan een volledig nieuw soort pastoraat, niet een pastoraat dat de machts-spelletjes van de wereld als voorbeeld kiest, maar een dat kiest voor de dienende pastor, Jezus, die gekomen is om zijn leven te geven voor het behoud van velen.

1 Robert K. Greenleaf. *Servant Leadership: A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness*. (New York/Ramsey/Toronto: Paulist Press 1977)